

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Метою дослідження є визначення напрямів і особливостей фінансового регулювання аграрного сектору в зарубіжних країнах, а також можливості їх адаптації до національних умов, особливо в умовах глобалізації світової економіки і подальшої інтеграції України у світовий економічний простір. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові методи: порівняння (для розгляду ефективності механізмів фінансового регулювання аграрного сектору в зарубіжних країнах), аналізу (для з'ясування сутності і структури фінансового регулювання аграрного сектору в зарубіжних країнах, а також можливості їх адаптації до національних умов), синтезу (для вироблення рекомендацій щодо імплементації механізмів фінансового регулювання аграрного сектору в зарубіжних країнах, а також можливості їх адаптації до національних умов). За допомогою цінового механізму державні органи стимулюють ріст ефективності виробництва, впливають на доходи фермерських господарств. У результаті побудована таким чином система фінансового регулювання аграрного сектору буде ефективною і забезпечуватиме стабільність постачання населення продовольством, умови для підвищення рентабельності аграрного виробництва і необхідні соціальні гарантії для сільськогосподарських виробників при збереженні конкуренції та ринкових стимулів. Наукова новизна полягає у визначенні засад реалізації регулюючої фінансової політики в аграрному секторі з метою підвищення прибутковості капіталовкладень у цю галузь економіки. Отримані результати дослідження можуть бути імplementовані в законодавстві про систему фінансового регулювання аграрного сектору для забезпечення його максимальної ефективності.

Ключові слова: аграрна політика; фінансове регулювання; аграрний сектор; державна підтримка; кредитування.

Постановка проблеми. У більшості розвинених країн світу ефективність фінансового регулювання розвитку аграрного сектору має складну, комплексну основу, в якій інститут приватної власності на землю має функціональне, але не панівне значення. Сьогодні система державного регулювання сільського господарства та суміжних з ним галузей у країнах з розвинутою ринковою економікою – це високорозвинена система, що охоплює в комплексі всі економічні та соціальні аспекти сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем ефективного фінансового регулювання аграрного сектору в науковій літературі приділяється велика увага. Характерні особливості регулюючих процесів у США та ЄС щодо аграрного сектору досліджувалися такими вченими, як А. Гіндес, Н. Дем'яненко, С. Кваша, І. Комарова, Н. Латинін, М. Малік, Н. Могильний,

Е. Непочатенко, А. Олійник, П. Саблук. Однак багато питань про можливу адаптацію в Україні світового досвіду фінансового регулювання аграрного сектору в умовах глобалізації залишаються недостатньо дослідженими і потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення напрямів і особливостей фінансового регулювання аграрного сектору в зарубіжних країнах, а також можливості їх адаптації до національних умов, особливо в умовах глобалізації світової економіки і подальшої інтеграції України у світовий економічний простір. Завданням наукового дослідження є визначення пріоритетних напрямів фінансового регулювання аграрного сектору для забезпечення його максимальної ефективності.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що в розвинутих країнах Заходу забезпечення

ефективного функціонування та розвитку аграрного сектору, а також його підтримка у вигляді дотацій, субсидій і різних компенсаційних виплат, є однією з пріоритетних задач економічної політики держави. Державне регулювання аграрного сектору в більшості зарубіжних країн здійснюється за державними та міждержавними (країни Європейського економічного співтовариства) програмами, які затверджені законодавчими органами. Безпосереднє управління здійснюють виконавчі центральні та місцеві органи [3, с. 13]. У США реалізація аграрної політики здійснюється через Міністерство сільського господарства. Базові функції Міністерства сільського господарства США полягають у поширенні досягнень науки і техніки, передового досвіду, організації наукових досліджень, виконанні продовольчих програм, підтримки доходів фермерів, економічний аналіз всіх сфер АПК, зокрема фінансування і кредитування, страхування посівів, маркетинг та інспекції сільськогосподарської продукції [2, с. 76]. В Європейському економічному співтоваристві (ЄС) існує Генеральний директорат сільського господарства, при якому утворено низку функціональних комітетів, що здійснюють регулювання продуктових ринків, які об'єднують ринки всіх країн-членів. Також повсюдно існують національні системи органів кооперації сільськогосподарських виробників. Одним з напрямків державного регулювання агропромислового комплексу в розвинених країнах заходу є регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. Системи регулювання фермерських цін у США і в країнах ЄС передбачають вплив на рівень ринкових цін за допомогою низки допоміжних заходів, управління процесом формування доходів і накопичень у сільському господарстві через систему цін і надбавки до експортних цін. Говорячи про системи регулювання цін, слід зазначити, що не всі завдання з підтримки доходів фермерів вдається вирішувати за допомогою цін. Ціни забезпечують позитивний дохід тільки для сприятливих умов виробництва. Тому цінове регулювання проводиться іншими способами фінансового впливу, зокрема, регулюванням кредитування аграрного сектору економіки [1, с. 51]. У США основні функції щодо кредитного регулювання сільського господарства виконує система фермерського кредиту (СФК), обсяг її кредитів становить 50-60 млрд доларів. СФК є об'єднанням кількох регіональних Федеральних земельних банків, регіональних Федеральних Кредитних банків, а також банків фермерських кооперативів і управляється Федеральною Радою фермерського кредиту, йому надані особливі повноваження з розвитку банківської діяльності, зокрема з отримання фінансової підтримки з федерального бюджету для вирішення проблем реалізації державних аграрних програм [4, с. 67]. У країнах ЄС проблема кредитування фермерів особливо актуальна, адже тільки 25 % фермерів мають власні кошти для фінансування виробництва, 35 % частково використовують кредити, 40 % практично повністю залежать від

позик, а більш 3/4 фермерів мають прострочені і відкладені кредитні заборгованості. Тому в багатьох країнах розробляються і використовуються спеціальні державні програми кредитування сільського господарства, метою яких є сприяння в реалізації національних і міжнародних проектів економічного і соціального розвитку аграрної сфери. У цих програмах передбачається досить чітка диференціація призначення та джерел кредитування. Вище вже підтверджувався той факт, що в країнах з розвинутою ринковою економікою держава надає різнобічну підтримку аграрної сфери. Ще одним підтвердженням цього є існуюча система оподаткування в аграрній сфері, яка передбачає численні податкові пільги, що дуже плідно позначається на розвитку сільського господарства [4, с. 68]. Необхідно відзначити, що в сільському господарстві більшості розвинених країн застосовуються такі види податків: на прибуток (чистий дохід); з корпорацій; на нерухомість, у т. ч. землю; на додану вартість (ПДВ); на капітал, що інвестується або приріст основного капіталу; на соціальне страхування робочої сили; акцизи. У сумі всі ці податки при такому широкому переліку складають у країнах з розвинутою ринковою економікою в середньому від 2,5 % до 6 % всіх фермерських витрат, з яких близько половини припадає на 2 податки: на прибуток і на нерухомість. Такі розміри податків в аграрній сфері пояснюються активною дією податкових пільг. Уся система податкових пільг у сільському господарстві спрямована на регулювання розвитку науково-технічного прогресу, прискорення практичної реалізації технологічних новацій, які, як правило, вимагають великих додаткових капіталовкладень з певним терміном окупності [4, с. 70]. У зв'язку з цим, в податковому законодавстві багатьох країн передбачаються спеціальні умови оподаткування.

Наступним напрямком державного управління розвитку аграрної сфери в країнах з розвинутою ринковою економікою є бюджетне фінансування. Останнім часом помітно посилилася роль бюджетних асигнувань у підтримці цін на сільськогосподарську продукцію і доходів фермерів, а також регулювання структури ринку сільськогосподарської продукції і продовольства. В основному бюджетне фінансування сільського господарства в країнах з розвинутою економікою здійснюється на єдиних принципах з урахуванням специфіки економічного і соціального розвитку аграрного сектору. Значні відмінності спостерігаються лише в механізмах розподілу бюджетних коштів і контролю над їх використанням [5, с. 12].

Специфічні особливості бюджетного фінансування американської економіки, в цілому, полягає в тому, що кошти з федерального бюджету спочатку виділяються під цільові програми, що мають загальнонаціональне значення, наприклад, «стабілізація доходів», «наука і наукове обслуговування». Крім цього, на федеральному рівні велика кількість комплексних (міжгалузевих) цільових програм загальнонаціонального значення, які тією чи

іншою мірою зачіпають інтереси сільського господарства. Що стосується країн ЄС, то головну роль у фінансуванні сільського господарства виконує Європейський фонд орієнтації і гарантування (ЕФОГ). Цей фонд був створений у країнах Співтовариства в 1961 р. і формується він за рахунок внесків країн, митних зборів, з інших джерел і є найважливішою складовою інтегрованого бюджету спільного ринку. Важлива і вирішальна роль в ЕФОГ належить фонду гарантування, який призначений, головним чином, для регулювання ринків сільськогосподарської продукції та продовольства, а також для реалізації аграрної політики у сфері макроекономіки. Нині кошти з фонду гарантування складають майже половину доходів фермерів від сільськогосподарської діяльності в країнах ЄС [5, с. 80].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи все вищевикладене про систему фінансового регулювання розвитку аграрного сектору в країнах із розвинутою ринковою економікою, можна зробити такі висновки:

1) держава надає фінансово-кредитну підтримку фермерським господарствам за допомогою

особливих пільгових умов кредитування, оподаткування, бюджетного фінансування;

2) особливе значення в державному управлінні сільськогосподарським виробництвом відводиться контролю обсягів виробництва, якості продукції, стану природних ресурсів;

3) функції регулювання і контролю в системі державного управління агропромисловим виробництвом покладені на профільні міністерства;

4) домінуюча роль у комплексі заходів державного управління в розвинених країнах належить цінам. За допомогою цінового механізму державні органи стимулюють ріст ефективності виробництва, впливають на доходи фермерських господарств.

У результаті побудована таким чином система фінансового регулювання аграрного сектору буде ефективною і забезпечуватиме стабільність постачання населення продовольством, умови для підвищення рентабельності аграрного виробництва і необхідні соціальні гарантії для сільськогосподарських виробників при збереженні конкуренції та ринкових стимулів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбулін В. П. Проблеми безпеки в контексті перспектив світового розвитку / В. П. Горбулін // Стратегічна панорама. – 2007. – № 1. – С. 43–51.
2. Зінчук Т. А. Аграрна політика країн ЦСЄ в контексті інтеграції в ЄС: реалії та перспективи для України / Т. А. Зінчук // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 74–88.
3. Олейнік Д. С. Необхідність і напрямки бюджетної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні / Д. С. Олейнік // Наук. праці НДФІ. – 2002. – № 4 (19). – С. 13–19.
4. Онегіна В. Зміна аграрної парадигми та державна аграрна політика в розвинених країнах / В. Онегіна // Економіка України – 2010. – № 11. – С. 62–72.
5. Серова Є. Новий аграрний закон США / Є. Серова // Бюлетень Центру АПЕ. – № 4 (14). – 2002. – С. 10–18.

А. В. Зеленский,

Подольский государственный аграрно-технический университет, г. Каменец-Подольский, Украина

АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Целью исследования является определение направлений и особенностей финансового регулирования аграрного сектора в зарубежных странах, а также возможности их адаптации к национальным условиям, особенно в условиях глобализации мировой экономики и дальнейшей интеграции Украины в мировое экономическое пространство. В процессе исследования применены общенаучные методы: сравнение (для рассмотрения эффективности механизмов финансового регулирования аграрного сектора в зарубежных странах), анализа (для выяснения сущности и структуры финансового регулирования аграрного сектора в зарубежных странах, а также возможности их адаптации к национальным условиям), синтеза (для выработки рекомендаций по имплементации механизмов финансового регулирования аграрного сектора в зарубежных странах, а также возможности их адаптации к национальным условиям). С помощью ценового механизма государственные органы стимулируют рост эффективности производства, влияют на доходы фермерских хозяйств. В результате построена таким образом система финансового регулирования аграрного сектора будет эффективной, и обеспечивать стабильность снабжения населения продовольствием, условия для повышения рентабельности аграрного производства и необходимые социальные гарантии для сельскохозяйственных производителей, при сохранении конкуренции и рыночных стимулов. Научная новизна заключается в определении принципов реализации регулирующей финансовой политики в аграрном секторе с целью повышения доходности капиталовложений в данную отрасль экономики.

Полученные результаты исследования могут быть реализованы в законодательстве о системе финансового регулирования аграрного сектора для обеспечения его максимальной эффективности.

Ключевые слова: аграрная политика; финансовое регулирование; аграрный сектор; государственная поддержка; кредитование.

A. V. Zelenskyy,

Podolsky State Agrarian Technical University, Kamenetz-Podolsky, Ukraine

ANALYSIS OF THE FEATURES OF FINANCIAL REGULATION OF AGRICULTURAL SECTOR IN FOREIGN COUNTRIES

Purpose. *The aim of the study is to determine the trends and characteristics of the financial regulation of the agricultural sector in foreign countries, and the possibility of their adaptation to national conditions, especially in a globalizing world economy and the further integration of Ukraine into the world economy.*

Methodology of research. *The study used general scientific methods: comparison (for review and streamlining of financial regulation of the agricultural sector in foreign countries), analysis (to determine the nature and structure of financial regulation of the agricultural sector in foreign countries, and the possibility of their adaptation to national circumstances), synthesis (for making recommendations on the implementation of financial regulatory mechanisms of the agricultural sector in foreign countries, and the possibility of their adaptation to national circumstances).*

Findings. *With the price mechanism public authorities stimulate growth efficiency, impact on farm income. As a result, constructed in such a way that the system of financial regulation of the agricultural sector to be effective and to ensure stability of supply of food, the conditions for increasing the profitability of agricultural production and the necessary social guarantees for farmers, while preserving competition and market incentives.*

Originality. *Scientific novelty lies in defining the basis for implementation of financial regulatory policy in the agricultural sector in order to improve the profitability of investment in this sector of the economy.*

Practical value. *The results of research can be incorporated in the legislation on the financial regulation of the agricultural sector to ensure its maximum efficiency.*

Keywords: *agricultural policy; financial regulation; agriculture; public support lending.*

Рецензенти: *Великий Ю. В., д. е. н., професор;
Навроцький С. А., д. е. н., професор.*